

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/216764,6-kwietnia-1945-roku-komunisci-z-Ministerstwa-Bezpieczenstwa-Publicznego-utworzyli>
02.03.2026, 22:40

6 kwietnia 1945 roku komuniści z Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego utworzyli Centralne Obozy Pracy

MBP utworzyło Centralne Obozy Pracy m.in. w Warszawie, Poniatowie, Krzesimowie i Jaworznie i w Potulicach. Szacuje się, że w sumie takich obozów w całej Polsce mogło być nawet ok. 50. Centralne Obozy Pracy wzorowano na sowieckim systemie Gułag. Wśród skazanych znajdowali się przede wszystkim żołnierze niemieccy, kolaboranci czy Ślązacy, którzy w czasie II wojny światowej podpisali tzw. volkslistę. Jednak komuniści dość szybko podjęli decyzję, by w obozach umieszczać również polskich działaczy niepodległościowych, żołnierzy Armii Krajowej czy Narodowych Sił Zbrojnych. Decyzje o osadzeniu podejmowali funkcjonariusze UB i NKWD, którzy mieli nieograniczone uprawnienia do aresztowania potencjalnych przeciwników politycznych.

[Centralne Obozy Pracy](#)

06.04.2026

Nowa rzeczywistość polityczna w 1945

Na ziemiach polskich, w ślad za posuwającą się na zachód Armią Czerwoną, władze komunistyczne przystąpiły do tworzenia aparatu przymusu, którego istotnym elementem był system więziennictwa wzorowany na sowieckich rozwiązaniach. Powołane w tym celu 1 stycznia 1945 r. Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego realizowało politykę komunistycznych represji i zastraszania społeczeństwa polskiego. Już 6 kwietnia 1945 r. resort ten utworzył Centralne Obozy Pracy, zlokalizowane m.in. w Warszawie, Poniatowie, Krzesimowie, Potulicach i Jaworznie oraz w innych polskich miejscowościach. Szacuje się, że takich obozów było na początku ok. 11. Jednak ostateczna ich liczba mogła wynieść nawet 50.

Wśród skazanych znajdowali się przede wszystkim żołnierze niemieccy, kolaboranci czy Ślązacy, którzy w czasie II wojny światowej podpisali tzw. volkslistę. Jednak komuniści dość szybko podjęli decyzję, by w obozach umieszczać również polskich działaczy niepodległościowych, żołnierzy Armii Krajowej czy Narodowych Sił Zbrojnych, Ukraińców, Łemków. W większości przypadków wystarczyło mieć poglądy antykomunistyczne lub tzw. „wrogi stosunek” do nowych władz państwowych, by trafić do takiego obozu. Co więcej decyzja o osadzeniu nie była poparta orzeczeniami sądów czy prokuratur, więźniowie trafiali tam bez wyroków, często na podstawie jednostronnych decyzji funkcjonariuszy UB i NKWD oraz fałszywych donosów.

Klasyfikacja i nazewnictwo obozów

Według jednego z badaczy – Tadeusza Wolszy obozy funkcjonujące na ziemiach polskich po II wojnie światowej można podzielić na kilka grup: obozy NKWD i Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego, obozy przejściowe i ośrodki internowania przeznaczone głównie dla ludności niemieckiej oraz osób oczekujących na weryfikację, obozy pracy przymusowej, kolonie pracy i folwarki przywieszienne oraz ośrodki pracy więźniów. Wiele z nich pełniło jednocześnie kilka funkcji, co utrudnia ich jednoznaczną klasyfikację. Przykładem takiego wielofunkcyjnego obozu było Jaworzno, które pełniło rolę aresztu śledczego dla jeńców i więźniów oczekujących na

decyzje organów ścigania, a jednocześnie było obozem karnym dla *volksdeutschów* i jeńców wojennych.

Osobnym problemem pozostaje nazewnictwo obozów. Początkowo nie przywiązywano większego znaczenia do tego problemu, co w dalszej perspektywie okazało się poważnym błędem. Stąd też pisano o obozach: jenieckich, internowanych, izolacyjnych, odosobnienia, pracy i koncentracyjnych. Ostatnia nazwa była na tyle kontrowersyjna, że z czasem zaczęto jej unikać, aby nie wywoływać skojarzeń z niemieckimi obozami zagłady. Mimo to w dokumentach z pierwszych lat powojennych można znaleźć wzmianki o „obozach koncentracyjnych” w odniesieniu do miejsc odosobnienia tworzonych przez komunistyczne władze. Dopiero później ustaliła się bardziej jednolita terminologia, a w oficjalnych dokumentach zaczęto stosować określenia takie jak „Centralne Obozy Pracy”, „obozy internowania” czy „obozy izolacyjne”.

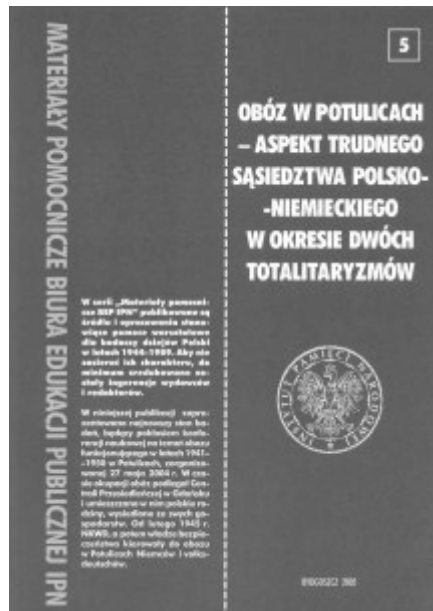
Niemieckie rozwiązania

Załoga każdego takiego obozu składała się średnio z ok. 300 żołnierzy i 20 oficerów Korpusu Bezpieczeństwa Publicznego oraz kilkunastu pracowników cywilnych. Podobnie jak w niemieckich obozach koncentracyjnych, w Centralnych Obozach Pracy istniała funkcja kapo, nazywanych „gońcami” lub „blokowymi”. Byli to więźniowie pełniący rolę pomocników administracji obozowej, często wykorzystywani do nadzorowania współwięźniów i egzekwowania dyscypliny.

System ten, wzorowany na metodach stosowanych przez Niemców, sprzyjał brutalności i nadużyciom, gdyż kapo, w obawie o własne życie lub w nadziei na lepsze traktowanie, często wykazywali się szczególnym okrucieństwem wobec innych osadzonych. Podobnie jak w hitlerowskich obozach, więźniowie byli poddawani wyniszczającej pracy, głodowi i brutalnym represjom, a warunki panujące w obozach prowadziły do wysokiej śmiertelności. Najlepszym tego przykładem są zachowane relacje niektórych więźniów. Według dostępnych danych, np. przez obóz w Świętochłowicach, w okresie od lutego do listopada 1945 r., przeszło ok. 4000-5800 osób, z czego 1/3 tragicznie zmarła.

Dokładna liczba wszystkich osób osadzonych i ofiar Centralnych Obozów Pracy nie jest znana, ponieważ wiele dokumentów zostało zniszczonych lub utajnionych. Szacuje się jednak, że przez obozy tego typu w Polsce mogło przejść od 60 000 do nawet 100 000 osób. Dalsze badania w tej kwestii pozwolą na dokładniejsze określenie skali tego zjawiska oraz ustalenie dokładniejszej liczby ofiar.

W 2005 r. IPN wydał książkę „Obóz w Potulicach – aspekt trudnego sąsiedztwa polsko-niemieckiego w okresie dwóch totalitaryzmów” pod red. Karola Pospieszalskiego. Publikacja zawiera materiały z konferencji naukowej poświęconej obozowi w Potulicach, działającemu w latach 1941-1950, analizując jego rolę w kontekście relacji polsko-niemieckich w okresie dwóch totalitaryzmów.

W 2015 r. IPN wydał książkę „Obóz Pracy w Mysłowicach w latach 1945–1946”, której autorem jest Wacław Dubiański. Niniejsza praca omawia funkcjonowanie obozu pracy w Mysłowicach od lutego 1945 r. do jesieni 1946 r., przedstawiając jego strukturę, warunki panujące w obozie oraz losy więźniów.

Wacław Dubiański

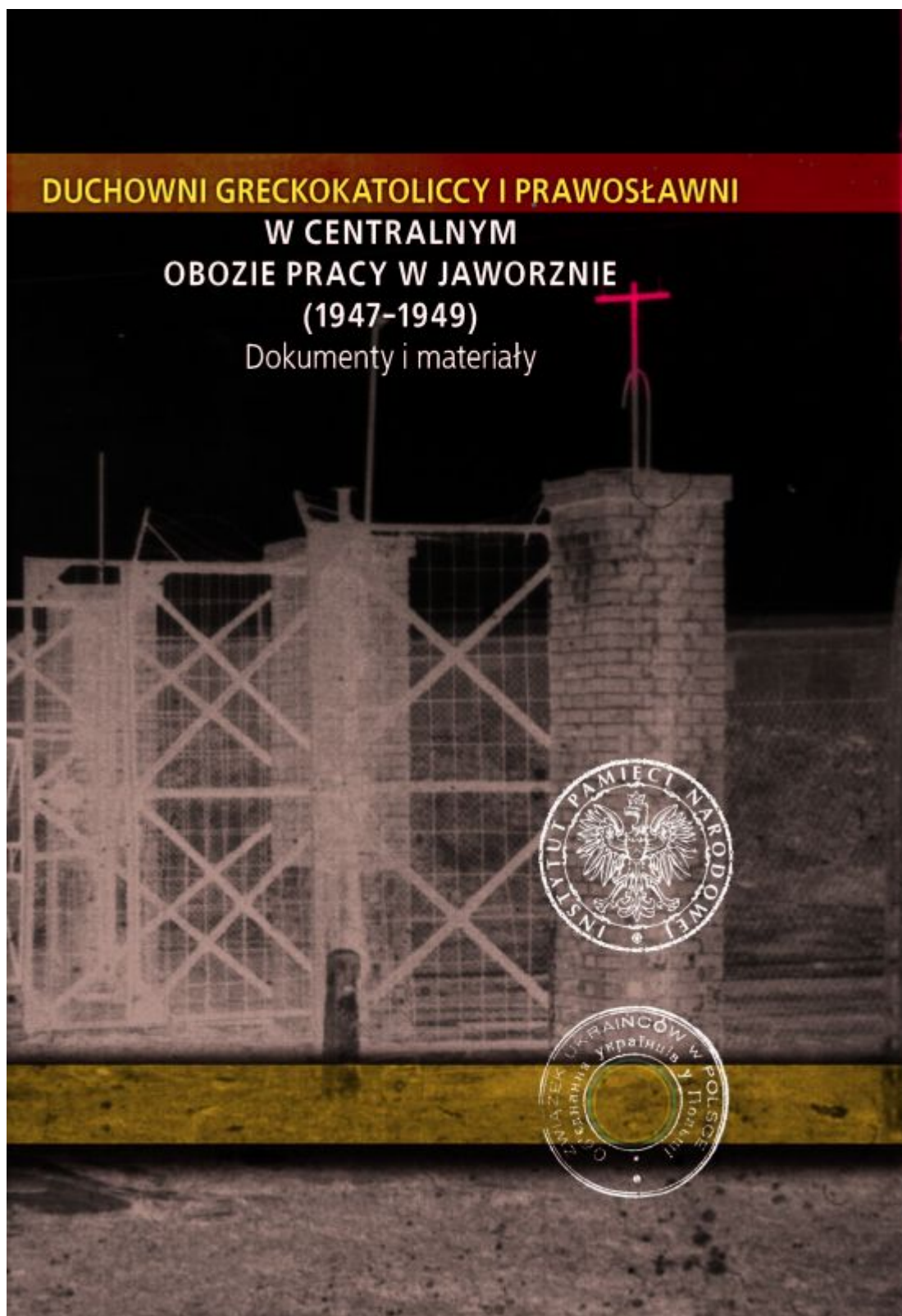
OBÓZ PRACY W MYSŁOWICACH 1945-1946

Muzeum Miasta Mysłowice
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach
Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna imienia Kardynała Augusta Hłonda w Mysłowicach

W 2012 r. IPN wydał pracę „Duchowni greckokatoliccy i prawosławni w Centralnym Obozie Pracy

w Jaworznie (1947–1949). Dokumenty i materiały”. Zebrał i opracował Igor Hałagida. Publikacja przedstawia losy ludności ukraińskiej i osób duchownych osadzonych w obozie w Jaworznie w latach 1947–1949, zawierając dokumenty i materiały źródłowe dotyczące ich internowania.

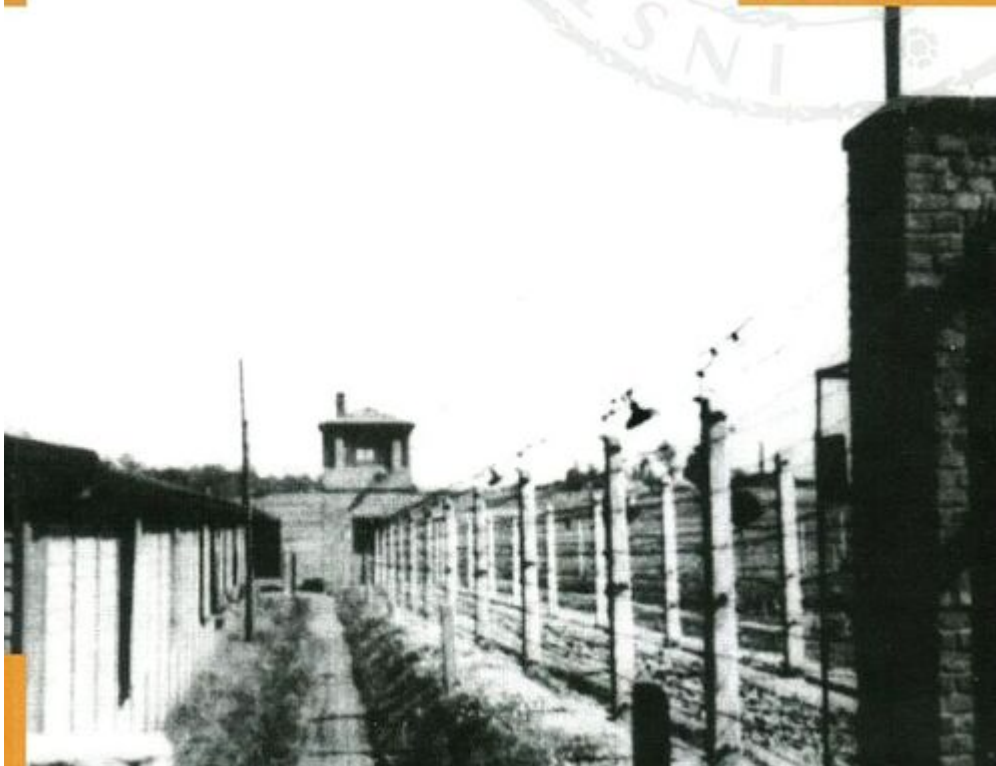

W 2014 r. IPN wydał kolejną książkę „Obóz Pracy w Świętochłowicach w 1945 roku. Dokumenty”, autora: Adam Dziurok. Książka zawiera dokumenty, zeznania, relacje i listy dotyczące obozu pracy w Świętochłowicach w 1945 roku, ukazując jego funkcjonowanie oraz losy więźniów. Książka jest dostępna pod [hiperlinkiem](#).

Obóz Pracy w Świętochłowicach w 1945 roku

Dokumenty

IPN KATOWICE

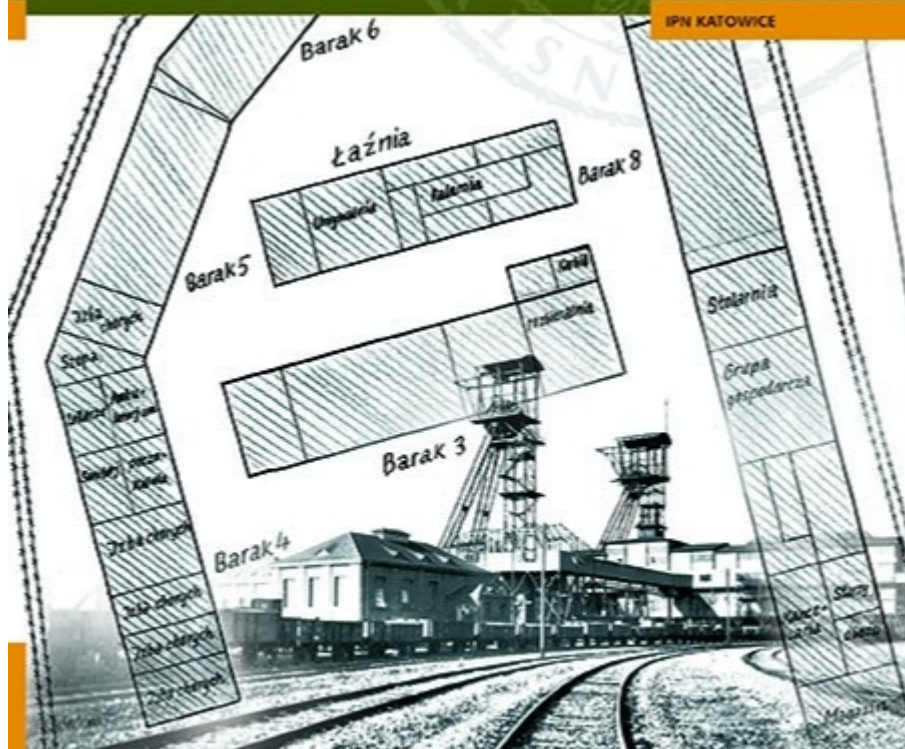

W 2009 r. IPN opublikował pracę naukową „Obozy pracy przymusowej Gliwickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego 1945-1949”, której autorem jest: Sebastian Rosenbaum, Bogusław Tracz. Publikacja przedstawia genezę, strukturę i funkcjonowanie obozów pracy przymusowej przy kopalniach Gliwickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego w latach 1945-1949. Poniższa pozycja dostępna jest w wolnym obiegu pod [hiperlinkiem](#).

Sebastian Rosenbaum
Bogusław Tracz

Obozy pracy przymusowej

Gliwickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego
1945–1949

Powyższe publikacje dostarczają cennych informacji na temat działalności obozów pracy w powojennej Polsce, ich organizacji, warunków panujących w obozach oraz losów osadzonych w nich osób. Zachęcamy do zapoznania się z nimi.

Więcej interesujących materiałów i artykułów znajdą Państwo w naszym portalu przystanekhistoria.pl. Zachęcamy do skorzystania z niego i śledzenia aktualnych wydarzeń:

- Daniel Szlachta, [Obozy pracy po II wojnie światowej w województwie śląsko-dąbrowskim](#)
- [Obozy pracy po II wojnie światowej w województwie śląsko-dąbrowskim](#), [Obozy pracy po II wojnie światowej w województwie śląsko-dąbrowskim](#) - Przystanek Historia odc. 21
- Joanna Żelazko: [Sowieckie obozy specjalne dla obywateli polskich w latach 1939-1940](#)
- Wystawa: [Człowiek człowiekowi... Obozy na terenie Dolnego Śląska i Opolszczyzny w czasie II wojny światowej](#)

Audio: Paweł Sztama (BBH IPN) Obozy Pracy MBP

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Centrala

Artykuł

Pliki do pobrania

[Paweł Sztama \(BBH IPN\) Obozy Pracy MBP \(mp3, 4.84 MB\)](#)

[Paweł Sztama \(BBH IPN\) Obozy Pracy MBP \(wav, 35.52 MB\)](#)
